

УДК 371.7:159.953.5–056.24

DOI <https://doi.org/10.24195/olympicus/2025-2.7>**Дедух Марина Олександрівна**

доктор філософії 01 Освіта/Педагогіка, доцент,
доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання
Національний університет фізичного виховання і спорту України
ORCID ID: 0000-0002-1950-3412

Бричук Марія Степанівна

кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання
Національний університет фізичного виховання і спорту України
ORCID ID: 0000-0002-9094-0527

Іванік Оксана Борисівна

доктор філософії 01 Освіта/Педагогіка,
старший викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання
Національний університет фізичного виховання і спорту України
ORCID ID: 0000-0002-9458-7695

Єфанова Валентина Василівна

старший викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання
Національний університет фізичного виховання і спорту України
ORCID ID: 0000-0002-5076-4186

Д'яченко Ольга Миколаївна

викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання
Національний університет фізичного виховання і спорту України
ORCID ID: 0009-0000-9121-5442

ХАРАКТЕРИСТИКА МОТИВАЦІЙНИХ ПРІОРИТЕТІВ УЧНІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ МЕДИЧНОЇ ГРУПИ ДО ТУРИСТСЬКО-ОЗДОРОВЧИХ ЗАНЯТЬ

Фізична культура, маючи величезний потенціал не тільки в аспекті поліпшення фізичної підготовленості, здоров'я, але і як засіб, що формує вплив на особистість учня, як ніяка інша діяльність може бути спрямована на вирішення ряду психофізичних, соціально-психологічних, естетичних завдань. Мотиваційна сфера складається з ідеалів і ціннісних орієнтацій, потреб, мотивів, цілей, інтересів, які суттєво впливають на вид та якість діяльності та зацікавленості в ній. Незважаючи на значний потенціал туристсько-оздоровчих занять у фізичному вихованні учнів, недостатньо дослідженими залишаються мотиваційні чинники, що визначають їхню зацікавленість у цих видах діяльності. Існують протиріччя між потребою в активному відпочинку та низькою мотивацією у деяких учнів. Це зумовлює необхідність вивчення мотиваційних пріоритетів учнів спеціальної медичної групи, оскільки їхні особливості стану здоров'я вимагають індивідуалізованого підходу до організації занять.

Мета – виявити та охарактеризувати мотиваційні пріоритети учнів спеціальної медичної групи до туристсько-оздоровчих занять.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел; анкетування; тестування відношення до занять туристсько-оздоровчими заходами; методи математичної статистики.

Результати дослідження. Більшість учнів спеціальної медичної групи 10–11 класів виявляють позитивне ставлення до туристсько-оздоровчих занять, що підтверджується їхнім прагненням відвідувати заняття. При цьому, мотиваційні пріоритети щодо занять різняться між віковими групами. Для учнів 10-х класів значущим фактором позитивного ставлення

є особистість викладача, його вміння зацікавити предметом та створити позитивні міжособистісні стосунки на туристсько-оздоровчих заняттях. Учні 11-х класів, окрім позитивного впливу викладача, висловлюють потребу у більшій самостійності та можливості вибору вправ на туристсько-оздоровчих заняттях. Низька мотивація учнів 10-х класів пов'язана з недостатньою кількістю похвали від викладача, відсутністю інтересу до окремих вправ та небажанням займатися самостійно на туристсько-оздоровчих заняттях.

Ключові слова: спеціальна медична група, туризм, оздоровлення, мотивація, інтерес, потреба.

Вступ. Проблема збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління набуває особливої актуальності в умовах гіподинамії, цифровізації та війни. Найбільш вразливими до впливу війни в Україні та світових конфліктів є підлітки 13–15 років, а найнижче рівень свого ментального здоров'я зараз оцінюють молоді люди віком 18–24 роки. Такі результати міжнародного дослідження про ментальне здоров'я, яке було проведено у серпні 2023 року в 11 країнах світу [4]. За даними МОЗ України нині у 47% українських дітей спостерігаються посттравматичні стресові розлади: порушення поведінки і сну, депресія, усамітненість, відмова від звичного ритму життя тощо [4].

Одним з видів рухової активності, який сприяє формуванню звички до усвідомлення цінності фізичної культури, самооцінки та самовдосконалення є туристсько-оздоровчі заняття. Туристсько-оздоровчі заняття – це форма рухової активності, що поєднує елементи туристичної та оздоровчої діяльності, здебільшого проводяться поза межами закладу освіти (піші прогулянки, походи, екскурсії), включають фізичні вправи, ігри, спортивні змагання на свіжому повітрі та спрямовані на зміцнення здоров'я, підвищення фізичної підготовленості, активний відпочинок та позитивний вплив на психоемоційний стан людини [4, с. 15–17; 5, с. 160–161].

Особливу увагу слід приділити значенню туристсько-оздоровчих занять для учнів спеціальної медичної групи. Для них ці заняття є не лише засобом фізичного розвитку, а й важливим чинником соціальної адаптації, психологічної підтримки, розширення можливостей. Туризм дозволяє забезпечити індивідуальний підхід до фізичних навантажень, враховувати особливості стану здоров'я кожної дитини. Регулярні заняття туризмом сприяють розвитку загальної витривалості, що позитивно впливає на здатність учнів переносити навчальні навантаження, зменшує втомлюваність, вплив природних факторів (сонце, повітря, вода) мають загартовуючий ефект, підвищують опірність організму до захворювань, що особливо актуально для учнів з ослабленим здоров'ям [1].

Актуальним питанням сьогодні є тенденції у розподілі дітей за групами здоров'я до занять фізичною культурою, оскільки це важливий інформаційний компонент під час планування самих занять [7, с. 204; 8, с. 114; 9, с. 70–71].

Мета дослідження – виявити та охарактеризувати мотиваційні пріоритети учнів спеціальної медичної групи до туристсько-оздоровчих занять.

Методи дослідження. Для досягнення мети даного дослідження, було використано комплекс методів дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел (дозволив визначити теоретичні засади дослідження мотивації у фізичному вихованні та обґрунтувати вибір емпіричних методів); анкетування (забезпечило збір даних про мотиваційні пріоритети учнів, їхні інтереси та ставлення до туристсько-оздоровчих занять); тестування відношення до занять туристсько-оздоровчими заходами (дало змогу оцінити емоційний компонент мотивації); методи математичної статистики (були застосовані для обробки та аналізу отриманих даних, виявлення статистично значущих відмінностей).

Дослідження проводилося в місті Київ на базі Ліцею № 84, Ліцею № 17 «Кирилівський», Спеціалізованій школі № 94 та Опорного закладу освіти «Балаклеївський ліцей імені Євгенії Гуглі» Черкаського району, Черкаської області. У дослідженні взяло участь 27 дітей 10–11 класів: віком 15 років – 15 осіб, 17 років – 12 осіб, яких віднесено до спеціальної медичної групи. Від усіх учасників було отримано інформовану згоду на участь в експерименті.

Дослідження проводилися в рамках теми науково-дослідної роботи кафедри теорії і методики фізичного виховання та зведеного плану НДІ Національного університету фізичного виховання і спорту України 2021–2025 рр. 3.3. «Удосконалення системи педагогічного контролю фізичної підготовленості дітей, підлітків і молоді в закладах освіти» (номер держреєстрації 0121U108938).

Результати дослідження. Згідно з результатами дослідження, стосовно характеристики позитивного відношення учнів спеціальної медичної групи 10–11 класів до туристсько-оздоровчих занять залежать від мотивації учнів та професійної майстерності вчителя фізичної культури.

Аналіз анкетування учнів 10–11 класів показав їхнє ставлення до туристсько-оздоровчих занять у позаурочних формах. В анкетуванні було виявлено якості, через які учням подобаються ці заняття. Результати анкетування щодо позитивного ставлення учнів до туристсько-оздоровчих занять представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

**Характеристика позитивного відношення учнів спеціальної медичної групи
10–11 класів до туристсько-оздоровчих занять (n=27)**

№ п/п	Люблю заняття, тому що...	10 клас (n=15)		11 клас (n=12)	
		загальна кількість балів	рейтинг	загальна кількість балів	рейтинг
1.	Даний вид діяльності цікавий	20	2	28	3
2.	Подобається як проводяться заняття	25	6	29	4
3.	Теоретичні знання потрібні всім	35	10	33	8
4.	Вони потрібні для майбутньої роботи	44	16	48	21
5.	На заняттях необхідно думати	39	12	37	14
6.	Вони потребують спостережливості та кмітливості	41	13	55	23
7.	Вони потребують терпіння	52	20	48	21
8.	Друзі цікавляться ними	47	18	31	6
9.	Цікаві усі види діяльності	33	8	33	8
10.	У мене хороші відносини з викладачем	19	1	41	16
11.	Викладач часто хвалить	28	7	35	11
12.	Викладач цікаво пояснює та показує вправи на заняттях	22	3	36	12
13.	Отримую задоволення на заняттях	42	15	30	5
14.	Заняття необхідні для самостійних занять	48	19	47	20
15.	Вони сприяють розвитку загальної культури	56	22	44	19
16.	Вони сприяють покращенню здоров'я	24	4-5	26	1
17.	Просто цікаво	24	4-5	36	12
18.	Фізичні навантаження завищені	58	23	42	17
19.	Фізичні навантаження занижені	41	13	38	15
20.	Більше полюблюю самостійні заняття	37	11	43	18
21.	Хотів би займатися вправами за власним вибором	54	21	27	2
22.	Згоден виконувати вправи, які пропонує викладач	34	9	31	6
23.	Хочу займатися додатково в спортивній секції	45	17	34	10

Учні оцінювали кожне з 23 тверджень, які представлено у таблиці 1. Для аналізу були виділені п'ять тверджень, що отримали найвищі середні бали в кожній віковій групі, а саме: учні 10 класу «Дані заняття цікаві», «У мене хороші відносини з викладачем», «Викладач цікаво пояснює та показує вправи на заняттях», «Вони сприяють покращенню здоров'я», «Просто цікаво». В учнів 11 класу в лідируючих виділено: «Вони сприяють покращенню здоров'я», «Дані заняття цікаві», «Подобається як проводять заняття», «Отримую задоволення на заняттях», «Хотів би займатися вправами за власним вибором».

Отримані дані свідчать про значний вплив особистості вчителя на мотиваційних пріоритетів учнів 10-х класів. Високі оцінки тверджень «У мене хороші відносини з викладачем» та «Викладач цікаво пояснює та показує вправи на заняттях» вказують на важливість емоційного контакту та методичної майстерності педагога. Можливо, для цієї вікової групи емоційна складова навчання є більш значущою, ніж зміст навчального матеріалу.

В учнів 11 класу за результатами зрозуміло, що вчитель також відіграє одну з головних ролей, але їм не вистачає власного вибору вправ, адже вказують цей пункт у п'ятірці лідируючих.

Також нами було проаналізовано питання через що учні спеціальної медичної групи 10–11 класу не люблять туристсько-оздоровчі заняття (табл. 2).

Таблиця 2

**Характеристика негативного відношення учнів спеціальної медичної групи
10–11 класів до туристсько-оздоровчих занять (n=27)**

№ п/п	Не люблю заняття, тому що:	10 клас (n=15)		11 клас (n=12)	
		загальна кількість балів	рейтинг	загальна кількість балів	рейтинг
1.	Дані заняття не цікаві	59	18	45	14
2.	Не подобається як проводять заняття	47	12	55	23
3.	Їх непотрібно знати всім	33	2	47	16
4.	Вони не потрібні для майбутньої роботи	61	19	39	9
5.	На заняттях не потрібно думати	47	12	44	13
6.	Вони не потребують спостережливості та кмітливості	39	7	38	8
7.	Вони не потребують терпіння	34	3-4	34	5
8.	Друзі не цікавляться ними	41	10	40	10
9.	Цікаві тільки окремі вправи	34	3-4	42	11
10.	У мене погані відносини з викладачем	50	16	54	21
11.	Викладач рідко хвалить	35	5	48	18
12.	Викладач не цікаво пояснює та показує вправи на заняттях	44	11	32	3
13.	Не отримую задоволення на заняттях	61	19	45	14
14.	Заняття не грають великої ролі для самостійних занять	38	6	22	1
15.	Вони не сприяють розвитку загальної культури	47	12	47	16
16.	Вони не сприяють покращенню здоров'я	68	22	51	21
17.	Просто не цікаво	51	17	49	19
18.	Фізичні навантаження не завищені	48	15	29	2
19.	Фізичні навантаження не занижені	39	7	33	4
20.	Не люблю самостійні заняття	31	1	54	21
21.	Не хотів би займатися вправами за власним вибором	39	7	42	11
22.	Не згоден виконувати вправи, які пропонує викладач	62	21	35	6
23.	Не хочу займатися додатково в спортивній секції	70	23	36	7

Учні 10 класу серед причин виділяють: «Їх непотрібно знати всім», «Вони не потребує терпіння», «Цікаві тільки окремі вправи», «Викладач рідко хвалить», «Не люблю самостійні заняття». Учні 11 класу: «Вони не потребує терпіння», «Викладач не цікаво пояснює та показує вправи на заняттях», «Заняття по предмету не грають великої ролі для самостійних занять», «Фізичні навантаження на заняттях не завищені».

Можна зробити висновок, що в 10 класі низька мотивація пов'язана з відсутністю похвали та інтересу до всіх видів туристсько-оздоровчих занять, а також небажанням займатися самостійно. В 11 класі – з нецікавими видами занять, можливо, їх одноманітністю, що знижує мотивацію до самостійних занять.

Висновки. Отже, більшість учнів 10–11 класів виявляють позитивне ставлення до туристсько-оздоровчих занять, що підтверджується їхнім прагненням відвідувати заняття. При цьому, мотиваційні пріоритети щодо занять різняться між віковими групами. Для учнів 10-х класів

значущим фактором позитивного ставлення є особистість викладача, його вміння зацікавити предметом та створити позитивні міжособистісні стосунки на туристсько-оздоровчих заняттях. Учні 11-х класів, окрім позитивного впливу викладача, висловлюють потребу у більшій самостійності та можливості вибору вправ на туристсько-оздоровчих заняттях. Низька мотивація учнів 10-х класів пов'язана з недостатньою кількістю похвали від викладача, відсутністю інтересу до окремих вправ та небажанням займатися самостійно на туристсько-оздоровчих заняттях. В учнів 11-х класів зниження мотивації зумовлене одноманітністю занять, недостатньою різноманітністю вправ, що, в свою чергу, негативно впливає на їхню зацікавленість у самостійних заняттях на туристсько-оздоровчих заняттях. Важливою функцією туристсько-оздоровчих занять для старшокласників є можливість емоційної та психологічної розрядки після розумової діяльності, особливо для учнів 11-х класів у період підготовки до вступу у ЗВО. Незначна частина учнів обох вікових груп висловлює незадоволення програмою туристсько-оздоровчих занять: учні 10-х класів вказують на недостатню кількість сучасних видів рухової активності та малу кількість занять на тиждень, а учні 11-х класів – на надмірне фізичне навантаження.

Нами сформовані рекомендації щодо проведення туристсько-оздоровчих занять з учнями спеціальної медичної групи: враховувати індивідуальні мотиваційні пріоритети учнів при плануванні та проведенні занять, підвищувати професійну майстерність вчителів фізичної культури, зокрема в аспектах емоційного впливу на учнів та урізноманітнення навчального процесу на туристсько-оздоровчих заняттях, оптимізувати навчальні програми з фізичної культури з метою задоволення потреб та інтересів учнів різних вікових груп, у тому числі спеціальних медичних груп при організації туристсько-оздоровчих занять.

Перспективним напрямком подальших досліджень є вивчення впливу різних форм організації туристсько-оздоровчих занять на мотивацію учнів спеціальної медичної групи. Також, доцільно дослідити динаміку мотиваційних змін протягом навчального року та розробити педагогічні рекомендації щодо підвищення мотивації учнів з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

Література:

1. Безверхня Г.В., Маєвський М.І. Мотивація до занять фізичним вихованням студенток педагогічних спеціальностей. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2015. № 1. С. 10–15.
2. Дєдх М.О., Бричук М.С., Єфанова В.В., Дядюк Д. Вплив занять спортивними танцями на рівень фізичного здоров'я дітей 11–12 років. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. 2023. № 11(171). С. 33–36. DOI 10.31392/UDU-nc.series15.2023.11(171).07
3. Дєдх М.О., Бричук М.С., Спортивні танці як засіб зміцнення фізичного здоров'я хлопців 11–12 років у позаурочний час. *Public health – a basis of physical culture and sports (November 1–2, 2023. Czestochowa, the Republic of Poland)*. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. С. 57–60. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-367-5-14>
4. Курилюк С., Луцький В., Новосьолов О., Мельник О. Сучасні аспекти використання засобів активного туризму в туристично-рекреаційній діяльності учнівської молоді. *Вісник Прикарпатського університету*. 2021. № 37. С. 14–21.
5. Луцький В.Я. Рекреаційно-оздоровчі технології у фізичній культурі школярів. Матеріали наук.-практ. конф., м. Полтава, 27–28 травня 2022 р. С. 158–163.
6. Рівень залученості дітей та молоді до рухової й фізичної активності та вплив спорту на фізичне і ментальне здоров'я. Київ. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3757225-riven-zalucenosti-ditej-ta-molodi-do-fizicnoi-aktivnosti-prezentacia-rezultativ-doslidzenna.html> (дата звернення: 20.05.2025).
7. Семененко В. П., Михальчук А. Д., Дєдх М. О. Структурна модель фізичного стану учнів молодшого шкільного віку різних медичних груп. *Rehabilitation and Recreation*. 2024. № 18(3). С. 202–213. <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2024.18.3.18>
8. Трачук С.В., Дєдх М.О., Соверда І.Ю. Тенденції в розподілі здобувачів освіти на заняттях фізичною культурою в закладах загальної середньої освіти. *Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія*. 2025. № 1. С. 112–115. <https://doi.org/10.32782/spmed.2025.1.16>

9. Щекотиліна Н. Ф., Бондаренко О. В. Проблеми сьогодення фізичного виховання у спеціальній медичній групі в закладах загальної середньої освіти. *Olympicus*. 2023. № 2. С. 69–74. <https://doi.org/10.24195/olympicus/2023-2-11>.

References:

1. Bezverkhnia, G.V., & Mayevsky, M.I. (2015). Motyvatsiya do zanyat' fizychnym vykhovanniam studentok pedahohichnykh spetsial'nostey [Motivation for physical education classes of female students of pedagogical specialties]. *Sports Bulletin of Prydniprov'ya*, 1, 10–15 [in Ukrainian].
2. Diedukh, M.O., Brychuk, M.S., Yefanova, V.V., & Dyadyuk, D. (2023). Vplyv zanyat' sportyvnyimi tantsyamy na riven' fizychnoho zdorov'ya ditey 11–12 rokiv [The influence of sports dance classes on the level of physical health of children 11–12 years old]. *Scientific Journal of the Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University*, 11 (171), 33–36 [in Ukrainian].
3. Diedukh, M.O., & Brychuk, M.S. (2023). Sportyvni tantsi yak zasib zmitsnennya fizychnoho zdorov'ya khloptsiv 11–12 rokiv u pozaurochnyy chas [Sports dancing as a means of strengthening the physical health of 11–12 year old boys in extracurricular time]. *Public health – a basis of physical culture and sports (November 1–2, 2023. Częstochowa, the Republic of Poland)*. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 57–60 [in Ukrainian].
4. Kurylyuk, S., Lutskyi, V., Novosyolov, O., & Melnyk, O. (2021). Suchasni aspekty vykorystannya zasobiv aktyvnoho turizmu v turystychno-rekreatsiyniy diyal'nosti uchniv'skoyi molodi [Modern aspects of the use of active tourism in the tourist and recreational activities of student youth]. *Bulletin of the Precarpathian University*, 37, 14–21 [in Ukrainian].
5. Lutsky, V.Ya. (2022). Rekreatsino-ozdorovchi tekhnolohiyi u fizychniy kul'turi shkolyariv [Recreational and health technologies in the physical culture of schoolchildren]. *Proceedings of the scientific and practical conference*. Poltava, May 27–28, 158–163 [in Ukrainian].
6. Riven zaluchenosti ditei ta molodi do rukhovoї y fizychnoi aktyvnosti ta vplyv sportu na fizyчне i mentalne zdorov'ia [The level of involvement of children and youth in physical and motor activity and the impact of sports on physical and mental health]. (2025). *Ukrinform*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3757225-riven-zaluchenosti-ditej-ta-molodi-do-fizicnoi-aktivnosti-prezentacia-rezultativ-doslizenna.html> [in Ukrainian].
7. Semenenko, V.P., Mykhalchuk, A. D., & Diedukh, M.O. (2023). Strukturna model fizychnoho stanu uchniv molodshoho shkilnoho viku riznykh medychnykh hrup [Structural model of the physical condition of primary school pupils of different medical groups]. *Rehabilitation and Recreation*, 18(3), 202–213 [in Ukrainian].
8. Trachuk, S.V., Diedukh, M.O., & Soverda, I.Yu. (2025). Tendentsiyi v rozpodili zdobuvachiv osvity na zanyattyakh fizychnoyu kul'turoyu v zakladakh zahal'noyi seredn'oyi osvity [Trends in the distribution of students in physical education classes in secondary education institutions]. *Sports medicine, physical therapy and occupational therapy*, 1, 112–115 [in Ukrainian].
9. Shchekotilina, N.F., & Bondarenko, O.V. (2023). Problemy s'ohodennya fizychnoho vykhovannya u spetsial'niy medychniy hrupi v zakladakh zahal'noyi seredn'oyi osvity [Current problems of physical education in a special medical group in general secondary education institutions]. *Olympicus*, 2, 69–74. <https://doi.org/10.24195/olympicus/2023-2-11> [in Ukrainian].

**Diedukh Maryna, Brychuk Mariia, Ivanik Oksana,
Yefanova Valentina, Dyachenko Olga**

CHARACTERISTICS OF MOTIVATIONAL PRIORITIES OF STUDENTS OF THE SPECIAL MEDICAL GROUP TOWARDS TOURISM AND HEALTH CARE ACTIVITIES

Physical culture, having a huge potential not only in terms of improving physical fitness, health, but also as a means of influencing the student's personality, like no other activity can be aimed at solving a number of psychophysical, socio-psychological, aesthetic tasks. The motivational sphere consists of ideals and value orientations, needs, motives, goals, interests, which significantly affect the type and quality of activity and interest in it. Despite the significant potential of tourist and health-improving activities in the physical education of students, the motivational factors that determine their

interest in these types of activities remain insufficiently studied. There are contradictions between the need for active recreation and low motivation in some students. This necessitates the study of the motivational priorities of students of a special medical group, since their health characteristics require an individualized approach to organizing classes.

The aim of the study to identify and characterize the motivational priorities of students of a special medical group for tourist and health-improving activities.

Research methods – theoretical analysis and generalization of literary sources; questionnaires; testing of attitudes towards engaging in tourist and health activities; methods of mathematical statistics.

Research results. Most students of the special medical group in grades 10–11 show a positive attitude towards tourism and health classes, which is confirmed by their desire to attend classes. At the same time, motivational priorities for classes differ between age groups. For students in grades 10, a significant factor in a positive attitude is the personality of the teacher, his ability to interest in the subject and create positive interpersonal relationships in tourism and health classes. Students in grades 11, in addition to the positive influence of the teacher, express the need for greater independence and the ability to choose exercises in tourism and health classes. Low motivation of students in grades 10 is associated with an insufficient amount of praise from the teacher, lack of interest in individual exercises and reluctance to engage independently in tourism and health classes.

Key words: special medical group, tourism, health improvement, motivation, interest, need.